

The Abraham Arbesfeld
Kollel Yom Rishon

Sunday Morning Learning Program for Men

WWW.KOLLELYOMRISHON.ORG

בגדר מצות

תלמוד תורה

Rabbi Azarya Berzon

ח' כסלו תשס"ט • December 7, 2008

א) רמב"ם הלכות תלמוד תורה פרק א

הלכה א

נשים ועבדים (בדפוסים נוסף: וקטנים) פטורים מתלמוד תורה, אבל קטן אביו חייב ללמדו תורה שנאמר ולמדתם אותם את בניכם לדבר בם, ואין האשה חייבת ללמד את בנה, שכל החייב ללמוד חייב ללמד.

הלכה ב

כשם שחייב אדם ללמד את בנו כך הוא חייב ללמד את בן בנו שנאמר והודעתם לבניך ולבני בניך, ולא בנו ובן בנו בלבד אלא מצוה על כל חכם וחכם מישראל ללמד את כל התלמידים אע"פ שאינן בניו, שנאמר ושננתם לבניך, מפי השמועה למדו בניך אלו תלמידך, שהתלמידים קרויין בנים שנאמר ויצאו בני הנביאים, אם כן למה נצטוה על בנו ועל בן בנו, להקדים בנו לבן בנו ובן בנו לבן חבירו.

הלכה ג

(בכתבי היד מ"והי"ב" עד "בחנם" הוא המשך ההלכה הקודמת) וחייב לשכור מלמד לבנו וללמדו ואינו חייב ללמד בן חבירו אלא בחנם

ב) כסף משנה הלכות תלמוד תורה פרק א הלכה ב

אם כן למה נצטוה וכו'. כוונת רבינו לתת שני הבדלים בין בנו לבן חבירו, אחד דבנו קודם, שני דבנו חייב לשכור לו מלמד אם הוא אינו יכול אבל בן חבירו אינו חייב לשכור לו מלמד דדוקא בטורח גופו נתחייב אבל לא בהוצאת ממון. ואפשר דלדעת רבינו גם לבן בנו חייב לשכור לו מלמד. ובן בן בנו נ"ל פשוט דקודם לבן חבירו דנקט בן בנו וה"ה לבן בן בנו ולא ה"מ למכתב והודעתם לזרעך דהו"א בנות בכלל. אבל הא מספקא לי אי בן בתו קודם לבן חבירו דאפשר דאין קודם לבן חבירו אלא היכא דנתחייב באביו אבל גבי בת דליכא למימר הכי לא:

ג) ארבעה טורי אבן (על הרמב"ם)

נראה לי דדוקא לענין קדימה מסופק רבינו אבל לענין חיוב אין זה חיוב ללמוד עם בן בתו.

ד) הערה לפענ"ד

יש לעיין בשאלת הרמב"ם [אם כן למה נצטוה על בנו] דלכאורה שאלה זו תמוהה, דחיוב האב ללמד בנו וחיוב החכם ללמד את בן חבירו שני חיובים שונים הם בעצם יסודם. דהחיוב ללמד בן חבירו אינו חיוב מסויים החל אחכם פלוני כלפי בן פלוני זה, דהרי כמה חכמים וכמה תלמידים איכא בעולם, ומאי חזית דחכם פלוני חייב ללמד בן פלוני. משא"כ חיוב האב ללמד את בנו הוי חיוב מסויים ומוחלט החל אגברא דאב כלפי בנו. ועוד, חובת האב מוטלת עליו אע"פ שאין האב חכם, משא"כ מצות חכם מישראל ללמד את התלמידים אינה אלא בחכם דוקא, ומי שאינו חכם לא נתחייב במצוה זו. ויש להוסיף דחובת האב וחובת החכם ילפינן מתרי קראי, חובת האב מ"ולמדתם" וחובת החכם מ"ושננתם", הרי מוכח דתרי חיובי ותרי מצוות נינהו, זו חובת האב בתורת אב כלפי בנו, וזו חובת החכם בתורת חכם ללמד את התלמידים, וקושיית הרמב"ם צריכא ביאור.

ה) רמב"ם הלכות תלמוד תורה פרק א

הלכה ז

וחייב ללמדו בשכר עד שיקרא תורה שבכתב כולה

ו) כסף משנה הלכות תלמוד תורה פרק א הלכה ז

ומשמע לי דמכאן ואילך אין חייב ללמדו אפילו בחנם:

ז) חגיגה (ט)

אינו דומה שונה פרקו מאה פעמים לשונה פרקו מאה ואחד